

Szakmai és személyes megemlékezés Kiefer Ferenc 90. születésnapján

Kiefer Ferenc 70. születésnapjától kezdve minden 0-ra és 5-re végződő születésnapjának megünneplésén jelen lehettem: tanulmányommal, írásommal, vagy egy kézfogással, koccintással, beszélgetéssel köszönhettem őt. A 90. születésnapja alkalmából tartott mai megemlékezésen szeretném megosztani a családjával, barátaival, tanítványaival és tisztelőivel, mit jelentett és jelent számomra az, hogy Kiefer tanár úr mentoráltja voltam. Tanár urat több éve ismertem, mint nem, 30 év szakmai és személyes kapcsolatból idézek fel három kedves emléket és fogalmazok meg számomra fontos tanulságokat.

1. A szakirodalom „élővé válása”

Kiefer tanár úrral személyesen 1990-ben találkoztam először a Nyelvtudományi Intézetben, amikor a kandidátusi vizsgámat tettem le 26 évesen a TMB-ösztöndíjam lezárásaként. Sebestyén Árpád professzor úr és Kiefer Ferenc tanár úr voltak a vizsgáztatóim. A Kiefer tanár úrhoz tartozó vizsgatárgy a pragmatika volt, amelyhez Tanár úr számos más tétel mellett többek között kiadta Pieter Seuren *Discourse Semantics* című 550 oldalas könyvét, amely kemény formális szemantika volt. A vizsga reggelén Szegedről Budapestre vonatozva is még ezt a könyvet forgattam, majd remegve megérkeztem a Nyelvtudományi Intézetbe. Rettenetesen izgultam, Kiefer Ferenc számomra akkor nemzetközi szakirodalom és tananyag volt, a Tertium non datur-beli tudományelméleti és módszertani cikknek a szerzője, a Searle-Kiefer-Bierwisch kötet szerkesztője stb. Egy tisztelt nagysággal először találkozni, sőt vizsgázni nála, félelmetes volt a számomra. Úgy éreztem, a vizsga egy örökkévalóságig tartott. Kiefer tanár úr nemcsak a vizsgatárgyból, azaz pragmatikából kérdezett, hanem az Ajdukiewicz-féle kategoriális nyelvtanról, a Montague-szemantikáról, a generatív szintaxisról, sőt morfológiai és fonológiai tárgyú kérdéseket is kaptam. A vizsga jól sikerült, kiváló minősítést írtak a jegyzőkönyvbe. Amiből egyetlenegy kérdés sem hangzott el, az Seuren *Discourse Semantics*-je volt. A néhány héttel későbbi találkozásunkkor, megkérdeztem Kiefer tanár urat, miért nem kérdezett ebből a könyvből, a válasz a következő volt: Ki az, aki azon átrágja magát?

A vizsga alapján két tanulságot vontam le magamnak: 1. Kiefer tanár úr nem olyan félelmetes, bár nagyon sokat kérdez, és ha válaszokat kap, akkor még többet. A válaszok újabb kérdéseket kell, hogy szüljenek. 2. Hiába a pragmatika a választott területem, a nyelvtudomány többi ágában is tájékozottnak kell lennem.

2. A lekávézott könyv, Sándor György kefeje és a fiatalok mentorálása

A sikeres kandidátusi vizsga után kezdődött el az a mentorálási folyamat, amelyben 30 évig részem volt úgy, hogy hivatalos témavezetőm mindösszesen 3 évig, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjam alatt volt Kiefer tanár úr. Könyveket adott kölcsön, elolvasta az írásaimat, meghallgatta a konferencia-előadásaimat, a nemzetközi pragmatikakonferenciákon megismertetett a pragmatika doyenjeivel, felkért a budapesti IPrA-konferencia szervezőbizottságába, a *Magyar nyelv* c. kötet *Pragmatika* fejezetének megírására, meghívott a *Strukturális magyar nyelvtan* IV. kötetébe egy fejezet megírására az implicit argumentumokról és még sorolhatnám. Pályám legfontosabb eseményein jelenlétével támogatott és egy-egy kritikus vagy éppen biztató megjegyzésével munkám folytatásához hasznos tanácsokkal látott el, ezek közül csak két olyat emelek ki, amelyek meghatározóvá váltak a tudományos szemléletem formálódásában: 1. Egerben A magyar nyelvészek VI. nemzetközi kongresszusán 1994-ben tartott *A kötőszók pragmatikai funkciójának vizsgálata* c. előadásom után Tanár úr azt mondta, hogy a pragmatikai kötőszók vizsgálata ingoványos terület, nem lehet a leírásukat csak a sok egyedi előfordulásra alapozni, jól teszem, hogy a kontextust és a lexikai jelentést együttesen veszem figyelembe. 2. A mai magyar nyelv

leírásának újabb módszerei III. szegedi konferencián az *Implicit argumentumok pragmatikai szempontból* c. előadásom után a SZAB Székházból az egyetem felé jövet a Dóm téren Tanár úr azt mondta, hogy az implicit argumentumok vizsgálatokor nem elég csak a pragmatikára támaszkodni, a grammatika is létezik. Ez a két elméleti és módszertani szempontból nagy jelentőségű megjegyzés is hozzájárult ahhoz, hogy a további munkáimban a lexikai, grammatikai és kontextuális (pragmatikai) tényezők interakcióját feltételezve kutatom a nyelvhasználat jelenségeit.

És hogy jön ide a lekávézott könyv és Sándor György keféje? Nem sokkal a kandidátusi vizsgám után Tanár úrtól kölcsönkaptam egy könyvet, amelyre otthon véletlenül rálöttyent a kávé. Mindent megpróbáltam, hogy a kemény fedeles borítóról eltüntessem a kávé nyomait. Sikerült is nagyjából, de a színek egy kis helyen elhalványodtak a sikálás hatására. Amikor visszavittem a könyvet a Bérc utcába, Tanár úr nem vette észre (vagy legalábbis nem látszott rajta, hogy észrevette volna) a színváltozást, de én bevallottam, hogy lekávéztam a könyvet és egy kis kefével próbáltam eltüntetni a nyomokat. Tanár úr odament a könyvespolcához, levett róla egy gyökérkefét és azt mondta, neki is van kéznél egy keféje, Sándor Györgytől kapta, hogy ezzel súrolja a nyelvészet és a logika határait. Ebből a reakcióból három tanulságot vontam le: 1. Tanár úrnak jó humora van. 2. A humorral jól lehet kezelni a kínos helyzeteket. 3. A lényeges és nem a lényegtelen dolgokra kell figyelni. Hogy ez utóbbit Tanár úr mennyire megvalósította, mutatja az is, hogy amikor tudomást szerzett 2019-ben arról, hogy végre megjelent a könyvem az Equinox kiadónál és e-mailben jelezte, hogy már nagyon kézbe venné és én azonnal elküldtem neki egy szabadkozó levél kíséretében, amely azért született, mert a megjelenés után vettem csak észre, hogy a köszönetnyilvánításból kimaradt Tanár úr neve, Tanár úr ezt válaszolta: Ugyan, Enikő, kit érdekel, mi van a köszönetnyilvánításban, a könyv tartalma a lényeg, én el sem szoktam olvasni a köszönetnyilvánításokat. Engem azért nagyon bántott és bánt azóta is ez a „nem is értem, hogy fordulhatott elő”-mulasztás.

Időközben nekem is lettek tanítványaim és a mentorálásuk során gyakran eszembe jutnak azok a mozzanatok, amelyeket Kiefer tanár úrnál láttam.

3. Szeged, halászlé és a Horthy-szobor

Az évek során egyre jobban megismertük Tanár úrral egymást és a szakmai kapcsolatok mellett egyre személyesebbé formálódott az ismeretségünk. A szegedi látogatásai során a közös halászlézések, a mazsolás túróspalancsintából a mazsola átvállalása, a genfi nyelvészkongresszuson a relevanciaelmélet híres példamondatába foglalt ételnek, az osso-bucconak a megkóstolása és annak megvitatása, hogy milyen vörösbor illik melléje, a zenéről és a „pártunk és kormányunk” politikájáról való beszélgetések, a kertészkedés örömeinek megosztása stb. szép emlékek a számomra. 2020 kora tavaszán, amikor utoljára találkoztunk az MTA I. Osztályának ülésén, terveztünk egy újabb szegedi halászlézést, amire már nem került sor. Így Tanár úr nem teszi fel újra azt az ironikus kérdést a Szegedre való megérkezésakor, amelyet az utóbbi évtizedben mindig feltett, hogy: Enikő, van-e már Horthynak lovas szobra Szegeden?

Tanár úr, mindent köszönök Szent Ágoston szavaival: „Istennek köszönjük, hogy miénk volt és az is maradt, mert aki szeretettel szívünkben tovább él, nem halt meg, csak távol van.”

Szeged, 2021. május 25.

Németh T. Enikő